

Research Paper

Planning for Sustainable Rural Livelihoods Using the PRA Approach Based on Seven Capital Model (Case Study: Baghdad Village in Nikshahr County)

*Hossein Ebrahimzadeh Asmin¹, Issa Ebrahimzadeh², Aboozar Paidar³

1. Assistant professor, Department of Social Science, Faculty of Literature and Humanities, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan, Iran.

2. Professor, Department of Human Geography, Faculty of Geography and Environmental Planning, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan, Iran.

3. Assistant professor, Department of Human Geography, Faculty of Geography and Environmental Planning, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan, Iran.

Citation: Ebrahimzadeh Asmin, H., Ebrahimzadeh, I., & Paidar, A. (2019). [Planning for Sustainable Rural Livelihoods Using the PRA Approach Based on Seven Capital Model (Case Study: Baghdad Village in Nikshahr County) (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 10(3), 508-525, <http://dx.doi.org/10.22059/jrur.2019.276810.1334>

doi: <http://dx.doi.org/10.22059/jrur.2019.276810.1334>

Received: 25 Feb. 2019

Accepted: 12 Sep. 2019

ABSTRACT

The present is carried out aimed at developing a plan for development and sustainable rural livelihoods with an emphasis on Baghdad village in Nikshahr county. Accordingly, a participatory rural appraisal (PRA) method is used to collect the research data. Data analysis is also performed using the Seven Capital and the Radar Models. The participants of the study consist of 23 experts who are selected purposefully. The findings of the research showed that Baghdad village has appropriate natural and social capital, and its human capital is increasing. At the same time, it is found that the village does not have good spatial capital. However, according to the existing context and the demand of the villagers, implementing the scenario of relocating the village in the proposed location will create new spatial and employment opportunities for the village and villagers. There are also some weaknesses in the infrastructural capitals of the village that they can be addressed by implementing the relocation scenario. Besides, there also some weaknesses in the institutional capital of the village in terms of legal documentation. The development plans for tourism and agriculture have some problems in terms of the coordination of inter-organizational programs, and the effectiveness of the programs for job creation and livelihoods is also under question. Finally, according to the radar model and based on the opportunities available in each of the seven capitals of the village, the future development and employment plan of Baghdad village is elaborated.

Key words:

Sustainable livelihoods plan, Participatory rural appraisal (PRA), Seven-Capital Model, Radar Model, *Baghdan* Village

Copyright © 2019, Journal of Rural Research. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-noncommercial 4.0 International License which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

Extended Abstract**1. Introduction**

T

oday, the development of sustainable rural employment programs is the basis for the economic development of rural

areas. Baghdad village is an oasis village in the north of Nikshahr country in Sistan and Baluchestan province. Despite natural opportunities (in the past) and spatial potentials (especially after the construction of the Bam-Chabahar transit axis) exist in the village, it has not succeeded in acquiring its potential opportunities, and suffers from economic poverty. Accordingly, the central issue of the

*** Corresponding Author:**

Hossein Ebrahimzadeh Asmin, PhD

Address: Sistan and baluchestan- Zahedan- University Street- University of Sistan and Baluchestan- Faculty of Literature and Humanities.

Tel: +98 (915) 1963816

E-mail: h.ebrahim@lihu.usb.ac.ir

present study is to deal with how to prepare an economic and employment plan for the village based on a comprehensive model which captures all opportunities.

2. Methodology

The present research does not use quantitative methods and relies on qualitative and participatory approaches that reflect field realities. Data collection is done with the help of local elites and is based on participatory rural appraisal (PRA) approaches such as social structure analysis, infrastructural and economic needs measurement matrix, rural workflow, tree designing, and organizational structure mapping with the Ven diagram. The statistical data are obtained based on the implementation of the 7th capital model, which has not yet been used in other studies.

The present research added two capitals of spatial and institutional to the five capitals suggested in the 5th capital.

Statistical and sample population

The statistical population consisted of people of Baghdad village located in the northwestern Lashkar village of Lashar district in Nikshahr country. It is located 16 km from the city of Spectra in the provinces of Sistan and Baluchestan province. Its longitude is 60 degrees and 17 minutes, and its latitude is 26 degrees and 46 minutes. There are 49 households in the village, and its population is about 189 people. The participants of this study were 23 males and females who were selected purposefully.

3. Results

The results of the PRA and the 7th capital models showed that:

1- The natural capital of the village is strong because there are permanent freshwater sources that can be extracted without pumping costs. The village soil is fertile, and its moisture is naturally high. The relative and competitive advantages of the village are high for the production of dates, pomegranate, and lime (4.5 points out of 5)

2- The social capital of the village is, to some extent, high because it is a tribe, and there is no difference. The area also has many potentials in gardening, animal husbandry, and housing. Nevertheless, addiction is the only problem, and it affects more than 30% of residents.

3- The spatial capital of the village is very poor in the current status, but in the case of displacing the village,

this capital can be substantially improved. However, as the village is still in its primary location, the spatial opportunities are wasted, and the village is in isolation and deprived (score 2.1).

4- The human capital of the village is low due to the lack of educated, technical and skilled people and there is no rationale for the displacement of young people for labor-intensive and straightforward works (score 2.6)

5- The infrastructural capital of the village is fragile. The village's infrastructure response to 80% of the population. The village is not connected to the drinking water network. The village's school is located in the courtyard and beside the riverside river below the forest. Due to the blind spot position of the village in the current status, solving the problem of the internet (which is the main occupational and marketing need in the present) is of value (score 1.6).

6- The institutional capital of Baghdad is weak because of a lack of legal documents such as transfer plans, guide plans, tourism plans, etc. Organizational institutions implementing institutional laws and documents are not active, and their performance is not integrated (score 3.1)

7. The economic capital of Baghdad village is weak, and its livelihoods is depended on informal activities (score 1.1).

4. Discussion

The existing economic capital of Baghdad has two possible ways to create new businesses: first, the branding of businesses, especially handicrafts and raw materials and products. Second, the supply chain, in particular, the date product. Based on the findings of the research, it can be concluded that since the hidden opportunities of the 7th capital model are not activated, stable employment and continued production of Baghdad's financial capital are not achieved. Currently, we can predict the needs and drivers of employment in Baghdad, and then develop the rural employment program for a perspective of 10-years.

5. Conclusion

According to the results of the matrix of Economic Needs Assessment in Baghdad, the infrastructural priorities of the village in the economy are as bellow:

1- Changing the location of the village and the implementation of the guideline and the organization of residence; 2. Creation of a large backup pool for storing extra

water of Qanats in winter for irrigation of gardening in summer; 3- Date and livestock processing; 4. The facilitation and support facility (B.D.S) for social motivation, supply chain, and the creation and completion of a value chain. 5- Executing the droplet plan.

Finally, based on the summarizing of the 7th model, based on the advantages and limitations of the village of Baghdad, an employment package was proposed to achieve a sustainable economy in Baghdad. It involves the creation of promoters and simultaneous reinforcement of the 7th funds.

Acknowledgments

This research is a part of the project of "Economic Development and Rural Employment in Sistan and Baluchestan Province" at S&B University

Conflict of Interest

The authors declared no conflicts of interest

برنامه‌ریزی توسعه اشتغال پایدار روستایی با رویکرد PRA مبتنی بر مدل هفت سرمایه (موردشناسی: روستای بغداد شهرستان نیکشهر)

* حسین ابراهیم‌زاده آسمین^۱، عیسی ابراهیم‌زاده^۲، ابوذر پایدار^۳

۱- استادیار، گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.
 ۲- استاده، گروه جغرافیای انسانی، دانشکده جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.
 ۳- استادیار، گروه جغرافیای انسانی، دانشکده جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.

حکیده

تاریخ دریافت: ۰۶ اسفند ۱۳۹۷
 تاریخ پذیرش: ۲۱ شهریور ۱۳۹۸

پژوهش حاضر با هدف تدوین برنامه توسعه و اشتغال پایدار روستایی با تأکید بر روستای بغداد شهرستان نیکشهر انجام شد. گردآوری داده‌ها با استفاده از مدل‌های ارزیابی مشارکتی (PRA) و با بهره‌گیری از تحلیل ساختار اجتماعی و ساختار سازمانی با نمودار Ven، گردش روستایی، ترسیم درخت مشکلات و ماتریس زوجی نیازسنجی صورت گرفته و تحلیل داده‌ها نیز با استفاده از مدل هفت سرمایه و مدل رادار انجام شده است. علاوه بر بررسی‌های میدانی پژوهشگران و بهره‌گیری از دیدگاه صاحب‌نظران دانشگاهی، مشارکت‌کنندگان این پژوهش به‌طور خاص ۲۳ نفر از مردان و زنان صاحب‌نظر روستا بودند که به‌صورت هدفمند انتخاب شدند. نتایج حاصل از تحلیل یافته‌ها نشان داد روستای بغداد دارای سرمایه طبیعی و اجتماعی مناسبی است و سرمایه انسانی آن در حال افزایش است. در عین حال نتایج تحلیلی حاکی از آن است که در شرایط فعلی این روستا سرمایه فضایی - مکانی مناسبی ندارد، اما در صورت اجرای سناریوی جابه‌جایی پیشنهادی مکان روستا با توجه به زمینه‌های موجود و خواست روستاییان؛ موقعیت فضایی - مکانی جدید، فرصت‌های مناسب اشتغال‌زایی برای روستا و روستاییان ایجاد خواهد کرد. سرمایه زیرساختی روستا هم ضعیف است که البته با اجرای سناریوی جابه‌جایی، این سرمایه روستایی نیز ارتقا خواهد یافت. علاوه بر این سرمایه نهادی روستا از نظر مستندات قانونی و طرح‌های توسعه گردشگری و کشاورزی و هم از نظر هماهنگی برنامه‌های بین‌سازمانی و اثربخشی برنامه‌ها جهت ایجاد اشتغال و معیشت ضعیف است. در نهایت به کمک مدل رادار و برحسب فرصت‌های موجود در هر یک از سرمایه‌های هفت‌گانه روستا؛ برنامه توسعه آتی و اشتغال‌زایی روستای بغداد تبیین و تدوین شد.

کلیدواژه‌ها:

برنامه‌ریزی توسعه، اشتغال پایدار، ارزیابی مشارکتی (PRA)، مدل هفت سرمایه، روستای بغداد

مقدمه

در نتیجه فقرزدایی روستاییان حاکم نبوده است. بعضی محققین علت این امر را سیاست یک‌سونگری یعنی توجه به خدمات روستایی در قالب تأمین رفاه روستایی با کارکرد سکونت، بدون توجه یا با کم‌توجهی به کارکرد اقتصادی - تولیدی روستاها دانسته‌اند (Molaei hashjin, 2007). در واقع برنامه‌ریزان از کارکرد اقتصادی روستا غافل مانده و بعضی نیز، عدم موفقیت برنامه‌های توسعه روستایی در ایران را بخشی‌بودن و متمرکزبودن برنامه‌ها، و عدم رعایت اصول صحیح برنامه‌ها دانسته‌اند که موجب شده برنامه‌های توسعه روستایی نتواند جایگاه خود را پیدا کند (Rezaei Sartzhnisy & Pejman, 2003). شاید بتوان گفت الگوهای به‌کاررفته برای توسعه روستایی به دلیل عدم‌سنخیت با ساختار جغرافیایی روستاها و همچنین عدم شناخت کافی برنامه‌ریزان نسبت به انواع فرصت‌های متفاوت موجود در هر یک از روستاهای کشور، موجب ناکارآمدی برنامه‌های توسعه روستایی شده است (Rasekhi, 2003). به عبارتی حاکمیت دیدگاه کارشناس‌محور بر تهیه برنامه‌های

تاکنون در قالب پنج برنامه توسعه قبل از انقلاب و شش برنامه توسعه بعد از انقلاب اسلامی در ایران، سعی شده مسائل مربوط به اشتغال و الزامات اقتصاد روستایی مدنظر باشد که در چارچوب این برنامه‌ها انواعی از طرح و پروژه‌ها برای کمک به اشتغال و اقتصاد روستایی اجرا شده است. با این‌وجود متأسفانه هنوز بخش‌های اقتصادی کشور نتوانسته در زمینه برنامه‌های اقتصادی - اجتماعی موجبات توسعه ملی، منطقه‌ای و محلی را در محدوده هدف خود فراهم کند (sharifzadegan, 2003). در این برنامه‌ها؛ استراتژی‌های متفاوت نظیر سیستم‌های مالیاتی، رژیم‌های یارانه‌ای، فعالیت‌های ترویجی، طرح‌های چون بنگاه‌های زودبازده و غیره و اجرای پروژه‌های فقرزدایی و حمایت کالایی و جیره‌ای اجرا گردیده، لیکن کماکان مشکلات رفع نشده است؛ زیرا تاکنون راهبرد و سیاست یکپارچه بر اقتصاد و اشتغال و

* نویسنده مسئول:

دکتر حسین ابراهیم‌زاده آسمین

نشانی: استان سیستان و بلوچستان، شهر زاهدان، خیابان دانشگاه، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه علوم اجتماعی

تلفن: ۱۹۶۳۸۱۶ (۹۱۵) +۹۸

پست الکترونیکی: h.abrahim@lihu.usb.ac.ir

(پس از احداث محور ترانزیتی بم- چابهار) نتوانسته فرصت‌های بالقوه خود را بالفعل کند و بر اساس چرخه حیات همچنان در مرحله فقر اقتصادی قرار دارد. اینک از این منظر؛ مسئله محوری تحقیق حاضر این است که برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی برای روستای بغدان در قالب یک مدل پاسخگو، چگونه و با چه مکانیسمی تدوین شود؟ از این رو هدف تحقیق حاضر تهیه برنامه‌ای به کمک مدل هفت سرمایه است که قابلیت دارد انواع فرصت‌های موجود را در فضای روستایی شناسایی و تحلیل کند و مبنایی برای تهیه برنامه اشتغال روستایی با راهکارهای شغلی متناسب، سازگار و پاسخگو فراهم نماید.

مروری بر ادبیات موضوع

اشتغال و معیشت پایدار دربردارنده ابعاد اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی و دیگر جنبه‌هایی است که بر رفاه مردم تأثیر می‌گذارد (Hall et al., 2009). در رویکرد معیشتی، منابع موردنیاز تحقق معیشت پنج بخش هستند: سرمایه انسانی (مهارت، آموزش و سلامتی)، سرمایه فیزیکی (کالاهای تولیدی، ساختمان‌ها، ابزار و جاده‌ها) سرمایه مالی (پول و پس‌اندازها)، سرمایه طبیعی (زمین، آب، درخت، دام و غیره) و سرمایه اجتماعی (شبکه‌ها و اتحادیه‌ها) (Salmani et al., 2011). در کنار دسته‌بندی فوق که منابع موردنیاز برای تحقق معیشت مردم را در پنج دسته قرار داده است، می‌توان دیگر علل مؤثر بر کارکردهای اقتصادی، معیشت و اشتغال مردم را در نظریات توسعه روستایی جستجو کرد. به‌طور کلی چهار دیدگاه مرتبط با توسعه اقتصاد روستایی وجود دارد؛ یکی دیدگاه ناآمیانه (طرفدار دور تسلسل) که معتقد است فقر اقتصادی و اجتماعی در روستاها دایره خبیثه فقر را تقویت می‌کند (منابع مالی عامل اصلی در تحقق رشد و توسعه اقتصادی و کاهش فقر اقتصادی). دوم دیدگاه برون‌نگر؛ که عوامل خارجی و بیرونی را مقصر عقب‌ماندگی اقتصاد روستاها می‌داند. دیدگاه سوم، دیدگاه وابستگی است که معتقد است مناطق حاشیه‌ای در تجارت با مناطق مرکز همواره خود را وابسته به آن‌ها کرده و در تجارت و صنعت بازنده شده‌اند (سطوح روابط فضایی- مکانی و تأثیرات آن بر دیگر سرمایه‌ها و ابعاد را عامل مؤثر بر کیفیت اقتصاد و معیشت اهالی می‌داند). چهارم دیدگاه کل‌نگر؛ عقب‌ماندگی اقتصاد روستاها را هم نتیجه عوامل خارجی و هم عوامل داخلی به‌ویژه سرمایه انسانی و اجتماعی می‌داند (olyaei, 2011). از این منظر پیرامون اشتغال، معیشت و توسعه اقتصادی روستاها و منابع موردنیاز برای تحقق اشتغال و معیشت تحقیقات متعددی انجام شده؛ از جمله برخی از آن‌ها به شرح ذیل است:

افتخاری و آقایی (۲۰۰۸) بر تغییرات فرآیندهای مؤثر بر توسعه روستایی من‌جمله ابعاد نهادی و فضایی تأکید داشته و بیان داشته‌اند فرآیندهای اقتصادی، اجتماعی، اکولوژیکی، نهادی

توسعه اقتصادی و ارائه راهکارها و برنامه‌های از بالا به پایین منجر به تضعیف جنبه مشارکتی برنامه‌های اشتغال و عدم انطباق این برنامه‌ها با واقعیت‌های حاکم بر فعالیت و معیشت روستائیان در مناطق کشور شده است. این در حالی است که اقتصاد روستاها و معیشت مردم در حال حاضر به مأموریت اصلی مسئولین و برنامه ریزان تبدیل شده است و انواعی از طرح‌های اشتغال‌زایی در قالب سامانه کار، بنگاه‌های زودبازده، طرح‌های توانمندسازی اقتصادی- اجتماعی و غیره در حال فعالیت و اجرایی شدن است. از این رو اکنون که سازمان‌های دولتی و غیردولتی (تشکل‌های مردمی، خیرین و غیره مانند بنیاد مستضعفان، بنیاد برکت، بسیج سازندگی، بهزیستی و ...) به‌طور مستقیم و غیرمستقیم به اقتصاد روستاها ورود کرده و با اختصاص بودجه‌هایی به اجرای برنامه‌های اشتغال روی آورده‌اند، ضرورتاً نیازمند تهیه برنامه اقتصادی واحدی هستیم که به روش علمی تهیه شده و همه فرصت‌های ممکن و استعداد‌های یک روستا را در خود لحاظ کرده باشد. زیرا دغدغه اصلی سازمان‌های دولتی مسئول اعم از جهاد کشاورزی، اداره عشایری، صنعت و معدن، میراث فرهنگی و غیره این است که در چارچوب یک برنامه واحد علمی حرکت کنند و مشاغل را ایجاد کنند و یا توسعه دهند که منطبق بر قابلیت‌های درونی و فرصت‌های بیرونی روستا باشد نه اینکه هر نوع شغلی را برای اهالی روستاها تأیید و پشتیبانی کنند، زیرا نتیجه چنین روندی ورشکستگی خواهد بود. اینک بنا به ضرورت‌های فوق و به‌منظور عملیاتی نمودن مصوبه برنامه ششم توسعه کشور (جزء ۱ بند الف ماده ۲۷)، برنامه‌های توسعه اقتصادی و اشتغال‌زای روستایی هم‌اینک در تمامی استان‌های کشور در دستور کار و در دست تهیه قرار گرفته است. استان سیستان و بلوچستان با بیش از ۶ هزار روستا نیز یکی از استان‌های کشور است که مقرر شده برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی برای روستاهای آن تهیه شود و هم‌اینک برای بیش از ۸۷۲ روستا این برنامه تهیه و تدوین گردیده است. این استان با روستاهایی از تیپ‌های مختلف "ساحلی، مرزی، دشتی، کوهستانی، واحه‌ای، پایکوهی، حاشیه شهری و غیره" دنیای رنگارنگی از سکونتگاه‌ها را در خود جای داده؛ و البته ساختار زندگی و معیشت هر روستا نسبت به دیگری متفاوت است. این در حالی است که به دلیل ماهیت نظام متمرکز برنامه‌ریزی در ایران، تاکنون فضاهای روستایی استان یا توسط مسئولین محلی و کارشناسان عمیقاً مطالعه نشده‌اند و شناخت عمیقی از آن‌ها در دست نیست یا با توجه به اینکه نظام تصمیم‌گیری و بودجه‌ریزی، اجرا و نظارت؛ اساساً بالا به پایین است، روستا و روستائیان نقشی در برنامه‌ها ندارند، در نتیجه رنگارنگی روستاهای استان و تنوع جغرافیایی آن‌ها در برنامه‌ریزی توسعه اقتصادی عملاً مدنظر نبوده است. روستای بغدان از تیپ روستاهای واحه‌ای در بخش لاشار شمالی شهرستان نیکشهر در استان سیستان و بلوچستان یکی از این روستاهاست که علیرغم فرصت‌های طبیعی (از گذشته تاکنون) و فضایی- مکانی

که بر وضعیت سرمایه انسانی کارآفرینان می‌گذارد در کمیت و کیفیت فعالیت‌های اقتصادی متقاضیان و فعالان اقتصادی مؤثر است. **شاهمرادی و همکاران (۲۰۱۹)** در تحقیق خود با عنوان «واکاوی چالش‌های فراروی عملیاتی کردن ایده‌های کسب‌وکار از دیدگاه زنان روستایی کرمانشاه» به عامل نهادی (بستر نهادی) هموار و فرصت جوی، مجوزهای موردنیاز فعالیت‌های اقتصادی و سرمایه اجتماعی اهالی برای برقراری پیوندهای لازم و جلب حمایت و پشتیبانی از نهادهای دولتی و غیردولتی مسئول و نقش آن در محقق شدن ایده‌های کسب‌وکار اشاره کرده‌اند.

اینک می‌توان گفت طبق مطالعات پیشین؛ آنچه در روستاها عمومیت دارد، نبود فرصت شغلی است که از چالش‌های مهم پایدار روستاهاست؛ درعین‌حال هر روستایی فرصت‌های خاصی برای اشتغال دارد. از این رو توسعه فعالیت‌های معین به لحاظ وسعت و کیفیت باید متناسب با شرایط و مقتضیات جغرافیایی روستاها باشد.

بنابراین در زمینه تحقق اشتغال پایدار روستایی نظریات و مدل‌های متفاوتی مطرح است. رویکرد توانمندسازی به معنای مشارکت افراد در تصمیم‌گیری‌هایی است که بر فعالیت آن‌ها مؤثر است؛ یعنی اینکه فضایی برای افراد فراهم شود تا بتوانند ایده‌های خوبی را بیافرینند و آن‌ها را به عمل تبدیل کنند. انگیزه کوشش‌های خلاقانه کارآفرینی نفع شخصی است؛ اما ایجاد فضای مناسب برای کارآفرینی در سطح محلی (روستا)، منافع منطقه‌ای و ملی را نیز به دنبال دارد (Faraji et al., 2011). در واقع توانمندسازی به معنی گسترش فرصت‌ها برای بهبود کار، تحصیل، امنیت، آزادی و عزت از طریق توسعه درست و پایدار است (Larsen, 2015). دیدگاه توسعه ظرفیتی که در چارچوب توسعه انسانی مطرح است تأکید دارد توانمندسازی پیش‌شرط نقش‌آفرینی مردم در توسعه است و توانمندسازی مستلزم این است که فرد قدرت دانایی را کسب کرده باشد (Hedarian, 2013: 157). دیدگاه ظرفیت‌سازی، دربرگیرنده توسعه نهادی، مالی، سیاسی - اجتماعی و سایر منابع از قبیل فن‌آوری است (Bethke, 1997). از این رو باید گفت ظرفیت‌سازی اجتماعی به معنای فعالیت‌هایی است که توانایی فردی و جمعی را برای رسیدن به رشد و توسعه افزایش می‌دهد (Hidayat & Majnooni, 2017). طبق مدل دیاموند لازمه ایجاد و پایداری مشاغل چهار چیز است؛ عوامل تولید، شرایط تقاضا، صنایع مرتبط (زنجیره پیشین) و حمایت‌کننده (زنجیره پسین)، درعین‌حال ساختار و استراتژی شرکت‌ها و رقابت موجود داخلی. در این میان عوامل تولید عبارت‌اند از: سرمایه فیزیکی، انسانی، مالی، فنی و زیرساختی (Naghavi & babaei, 2013). طبق مدل پنج سرمایه؛ سرمایه مالی (شغل و درآمد) بدون تحقق چهار نوع سرمایه دیگر، انسانی (سواد، دانش و آگاهی)، اجتماعی (مشارکت، همکاری و اراده جمعی)، زیرساختی (ابزار و تأسیسات فیزیکی)،

و فضایی به‌عنوان مهم‌ترین ابعاد مسائل توسعه روستایی در جهت حصول به توسعه پایدار از طریق مدیریت و کنترل محیط‌های روستایی هستند (Eftekhari, 2008). **رضوانی و همکاران (۲۰۰۸)** در تحقیق خود با عنوان «بررسی و تحلیل زمینه‌های کارآفرینی روستاییان در فرآیند توسعه نواحی روستایی» بر نقش سرمایه انسانی تأکید داشته و نشان دادند جذب نیروی انسانی جوان، متخصص و ماهر در نواحی روستایی و فعالیت‌های کشاورزی راهکار اصلی ایجاد و تقویت کارآفرینی این نواحی در راستای توسعه پایدار است. **قدیری معصوم و همکاران (۲۰۱۰)** در مقاله‌ای تحت عنوان «پایداری اقتصادی و رابطه آن با ویژگی مکانی‌های - فضایی: مطالعه موردی روستاهای دهستان کوهین شهرستان کبودرآهنگ» به ارائه و ارزیابی شاخص‌های مربوطه پرداخته و مؤلفه‌هایی چون توپوگرافی، فاصله روستا از مکان‌ها و فضاهای شهری و روستایی و همچنین جمعیت را در قسمت تحلیل فضایی - مکانی به کار گرفته و ارزیابی نموده‌اند. **افتخاری و همکاران (۲۰۱۰)** در تحقیق خود با عنوان «راهبردهای توسعه کارآفرینی کشاورزی در مناطق روستایی مطالعه موردی روستاهای شهرستان خدابنده» بر نقش سرمایه نهادی تأکید داشته و نشان دادند توانمندی‌ها و ظرفیت‌های بالای منطقه، آستانه نوآوری و خلاقیت در بخش کشاورزی مناطق روستایی نیازمند بازنگری و ارائه سیاست‌های مناسب برای رفع محدودیت‌هاست. **فرجی سبکیار و همکاران (۲۰۱۱)** در تحقیق خود با عنوان «اولویت‌بندی توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی با استفاده از تکنیک پروموتی در استان زنجان» بر ظرفیت‌سازی تأکید داشته و نشان دادند کارآفرینی روستایی راهکاری جدید در نظریه‌های توسعه برای توانمندسازی و ظرفیت‌سازی در مناطق روستایی با هدف کاهش شکاف بین شهر - روستا، ایجاد برابری اقتصادی، اجتماعی، محیطی و نهادی است. **علی دوست و همکاران (۲۰۱۲)**، در تحقیق خود با عنوان «اولویت‌بندی موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی شهرستان گرمسار» بر سرمایه مالی و انسانی تأکید داشته و نشان دادند موانع اقتصادی و آموزشی به ترتیب مهم‌ترین موانع در مسیر توسعه کارآفرینی این قشر از جامعه است. **جینتی^۱ و همکاران (۲۰۱۰)** در تحقیق خود با عنوان «نقش کارآفرینی اجتماعی در میان کشاورزان کنیایی» بر عامل انسانی و نهادی تأکید داشته و نشان دادند موفقیت کارآفرینی تا حدودی مرتبط به خود فرد و رهبری است. **فراهانی و همکاران (۲۰۱۴)** در تحقیق خود با عنوان «عوامل اثرگذار بر رشد کارآفرینی در نواحی روستایی» نشان دادند سرمایه زیرساختی و اجتماعی اثرگذارترین عامل بر اشتغال روستاهای شهرستان آبدانان است. **راسخی و همکاران (۲۰۱۸)** در مقاله‌ای تحت عنوان «تحلیل عوامل مؤثر بر موفقیت کارآفرینان کشاورزی شهری و روستایی استان کرمانشاه» بیان داشتند شرایط فضایی - مکانی (شهری و روستایی بودن کارآفرینان) از طریق تأثیری

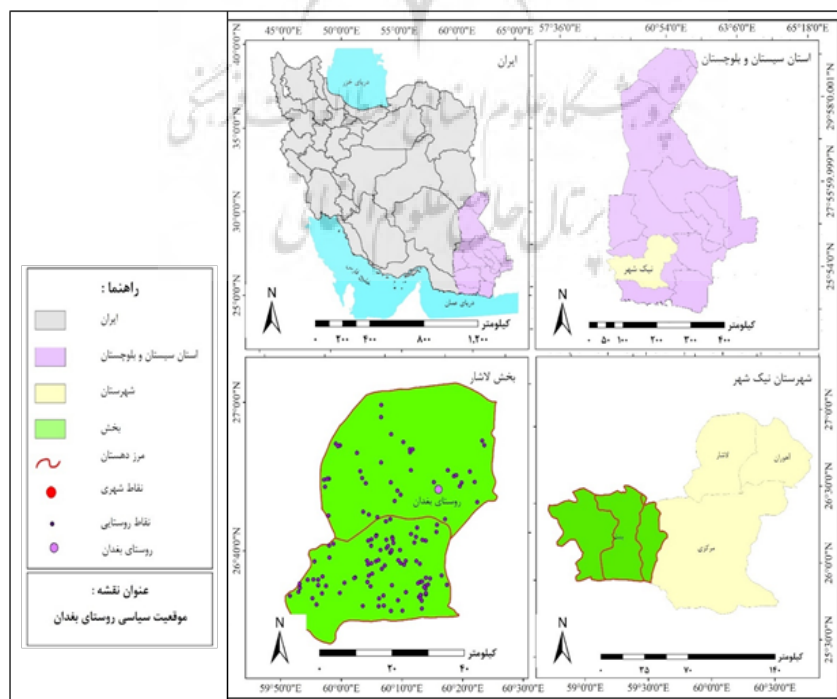
1. Jeanette

کیفی و مشارکتی و بر انعکاس واقعیت‌های میدانی تکیه دارد. منطقه مورد مطالعه؛ دربرگیرنده روستای بغداد واقع در دهستان لاشار شمالی و بخش لاشار از توابع شهرستان نیکشهر است که در ۱۶ کیلومتری جنوب شرق شهر اسپکه در استان سیستان و بلوچستان قرار دارد (تصاویر شماره ۱ و ۲). طول جغرافیایی آن ۶۰ درجه و ۱۷ دقیقه، و عرض جغرافیایی آن ۲۶ درجه و ۴۶ دقیقه است. در سرشماری ۱۳۹۵؛ جمعیت بغداد ۱۸۹ نفر در قالب ۴۹ خانوار است. به لحاظ توپوگرافی از نوع کوهستانی و به لحاظ فضای-مکانی از تیپ روستاهای واحه‌ای، به لحاظ آمیشی و توسعه‌ای از تیپ روستاهای پاسبان محیط (لکه حیات) و به لحاظ کارکردی از تیپ روستاهای با فعالیت کشاورزی و دامداری معیشتی با دو محصول خرما و دام سبک است. گردآوری داده‌ها به کمک مدل‌های ارزیابی مشارکتی (PRA) و با تحلیل ساختار اجتماعی، ماتریس نیازسنجی زیرساختی و اقتصادی، گردش روستایی، ترسیم درخت مشکلات و ترسیم ساختار سازمانی با نمودار Ven با کمک نخبگان علمی و محلی انجام گرفته است. علاوه بر بررسی‌های میدانی و بهره‌گیری از دیدگاه صاحب‌نظران دانشگاهی، مشارکت‌کنندگان خاص این پژوهش ۲۳ نفر از مردان و زنان صاحب‌نظر ساکن روستای بغداد بودند که عضو گروه‌های توسعه روستا در قالب طرح توانمندسازی اقتصادی اجتماعی و حفاظت منابع طبیعی روستا (پروژه ترسیب کربن بغداد) نیز هستند و در واقع به‌صورت هدفمند انتخاب شدند.

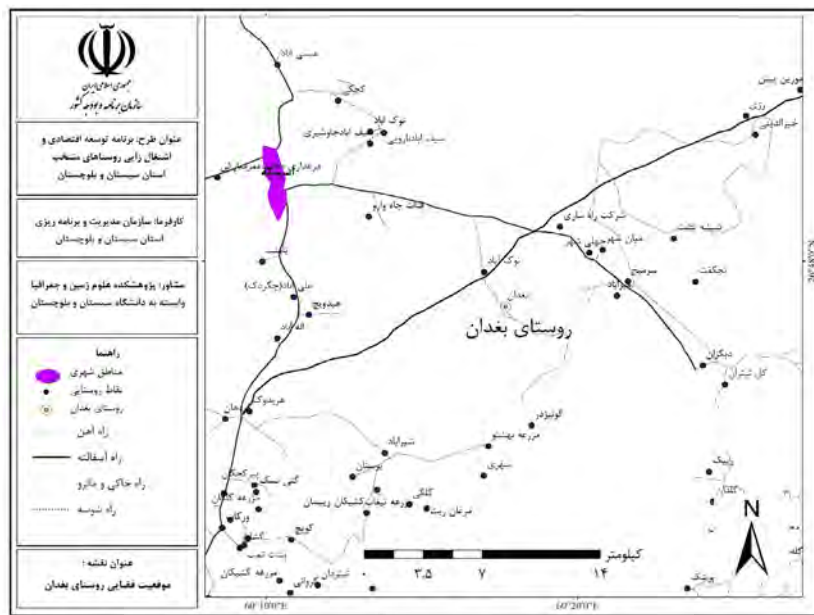
و طبیعی (حفاظت و تقویت منابع پایه) ایجاد نمی‌شود (Sayyed Alipoor & paidar, 2014). البته مجموع پنج سرمایه فوق بدون لحاظ نمودن شرایط فضای-مکانی محقق نخواهد شد، از این رو به نظر نویسندگان، با لحاظ نمودن شرایط فضای-مکانی به‌عنوان سرمایه ششم و نهایتاً با فراهم شدن شرایط نهادی (اعم از نهادهای مردمی و سنتی و درعین حال قوانین و مقررات و کارکردهای اداری و سازمانی) به‌عنوان سرمایه هفتم، می‌توان به‌صورت جامع‌و‌مانع و کامل با مدل هفت سرمایه، زمینه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی پایدار روستایی را فراهم کرد. چارچوب شکلی این مدل در قسمت نتیجه‌گیری تحقیق حاضر آورده شده است.

روش‌شناسی تحقیق

نظر به اینکه امروزه علم جغرافیا در ایران متأثر از انقلاب کمی است و کاربرد بیش‌ازحد روش‌های کمی (مدل‌های ریاضی و آزمون‌های آماری) در روش تحقیق؛ تا حد زیادی سبب رخت بستن واقعیت‌نگری، عمقی‌نگری، افزایش احتمال داده‌های غیرواقعی و خلاصه عددی شدن نتایج تحقیقات به‌عنوان آفت تحقیقات جغرافیایی گردیده، به‌گونه‌ای که نتایج اغلب تحقیقات یا با واقعیت‌های میدانی و خواسته‌های جامعه هدف فاصله داشته و قابل اجرا نیست یا اینکه برای مجریان قابل‌درک نیست. از این رو تحقیق حاضر علاوه بر روش‌های کمی؛ با تأکید بر روش‌های

تصویر ۱. موقعیت روستای بغداد در استان، شهرستان، بخش و دهستان. مأخذ: نویسندگان، ۱۳۹۷

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۲. موقعیت فضایی- مکانی روستای بغداد نسبت به روستاهای مجاور و مرکز شهرستان. مأخذ: نویسندگان، ۱۳۹۷

است. زیرا اقتصاد ملی، منطقه‌ای و محلی به شدت به این دو بُعد وابسته است. بنابراین از آنجایی که هدف پژوهش این بود که رسالت جغرافیایی در تحقیقات مربوط به اقتصاد روستایی بیشتر مدنظر قرار گیرد، بُعد فضایی - مکانی با مؤلفه‌های دسترسی و پیوندهای فضایی و مکانی بیشتر مورد توجه قرار گرفت و لذا عناصری چون خطوط فیزیکی برای دسترسی فضایی، ارتباطات مجازی، پیوندهای شهری و روستایی و غیره مدنظر قرار گرفت. زیرا سه عنصر فضایی (خطوط، نقاط و پهنه‌های فضایی) در واقع به صورت یک مجموعه که محیط زندگی را شکل می‌دهند و اقتصاد و معیشت پیوندی ناگسستنی با آن دارد، عمل می‌نمایند. به بیانی ساده‌تر اینکه در یک روستا مشاغل خدماتی و بازاری و حتی مشاغل کارگاهی و صنعتی در صورتی موفق خواهد بود که مؤلفه‌های ارتباطات فضایی- مکانی، مرکزیت فضایی - مکانی و سلسله‌مراتب را بیشتر در نظر داشته باشیم. چنانکه مثلاً مغازه‌ای که در مسیر خطوط فضایی یا محورهای ارتباطی نباشد یا در مکانی که مرکزیت فضایی ندارد و یا جمعیت کافی نداشته باشد ورشکست خواهد شد و شغل پایدار شکل نمی‌گیرد و در عوض ورشکستگی هم رخ خواهد داد. یا کارخانه و کارگاهی که در روستایی ایجاد شود اما به اندازه کافی روستاهای پیرامونی نداشته باشد که مواد اولیه مورد نیاز را تأمین کنند یا بازار مصرف تولیدات کارگاهی را تأمین کنند یا اینکه ارتباطات برای حمل مواد اولیه و تولیدشده ضعیف باشد احتمال ورشکستگی آن زیاد می‌شود.

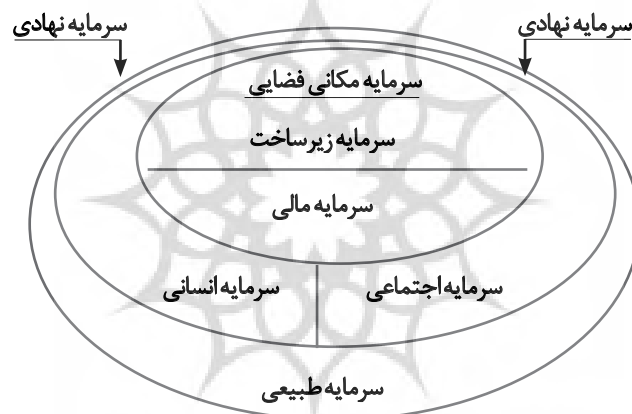
در عین حال سرمایه نهادی در واقع دربرگیرنده فرصت‌های قانونی - سندی و سازمانی محرک اشتغال است. از این رو سرمایه نهادی بر دو عامل؛ مستندات نهادی و عملکرد سازمانی تأکید دارد. مانند نقش نهادها در ایجاد مزیت رقابتی ملی یا منطقه‌ای،

داده‌های آماری بر اساس اجرای مدل هفت سرمایه به دست آمده؛ مدلی که تاکنون در تحقیق دیگری به کار نرفته و ابداعی محققین این پژوهش است. طبق مدل هفت سرمایه؛ سرمایه اجتماعی یعنی توانمندی اجتماعی روستائیان از نظر مؤلفه‌هایی چون مشارکت مردم در جامعه همچون مشارکت مسئولین محلی، دهیار و شورا در امور اجتماع به‌ویژه کارآفرینی، و آگاهی مردم از منافع جمعی و منافع کارآفرینی (Hashemi et al., 2011) مدنظر است. سرمایه انسانی شامل آموزش، تجربه کاری، مهارت‌ها و تخصص‌هایی که در طی زمان احراز شده است و همچنین شامل خودآگاهی، عزت‌نفس و شخصیتی که افراد برای تبدیل دانش خود به عمل نیاز دارند (Foong & Yorston, 2003). شاخص‌های فضایی - مکانی شامل اندازه جمعیتی، فاصله، موقعیت نسبی و مطلق و کیفیت راه ارتباطی است (Anabestani & Ahmadzadeh, 2012). سرمایه زیرساختی از این جهت ارزشمند است که بستر لازم را برای دسترسی به منابع مالی، انسانی، دانشی، فناوری، انرژی، ساختاری و مدیریتی تأمین می‌کند (Hosseiniinia & Fallai, 2017). سرمایه طبیعی بر انواع منابع فیزیکی و پتانسیل‌های جغرافیایی تأکید دارد. سرمایه مالی بر دارایی منقول و غیرمنقول و کالایی صدق می‌کند که قابل تبدیل به شغل جدید باشد و یا بتوان با ایجاد زنجیره‌های پیشین و پسین برای آن؛ زمینه اشتغال جدیدی ایجاد نمود. در واقع تحقیق حاضر علاوه بر سرمایه‌هایی که از مدل پنج سرمایه استخراج شده‌اند؛ سرمایه فضایی - مکانی و سرمایه نهادی را نیز افزوده است و آن را به هفت سرمایه ارتقا داده است. به عبارتی در پژوهش حاضر اساساً همان مدل پنج سرمایه به کار گرفته شده، اما آن مدل بسط داده شده و جنبه فضایی و جغرافیایی و همچنین جنبه نهادی و سازمانی در آن پررنگ شده

یافته‌ها

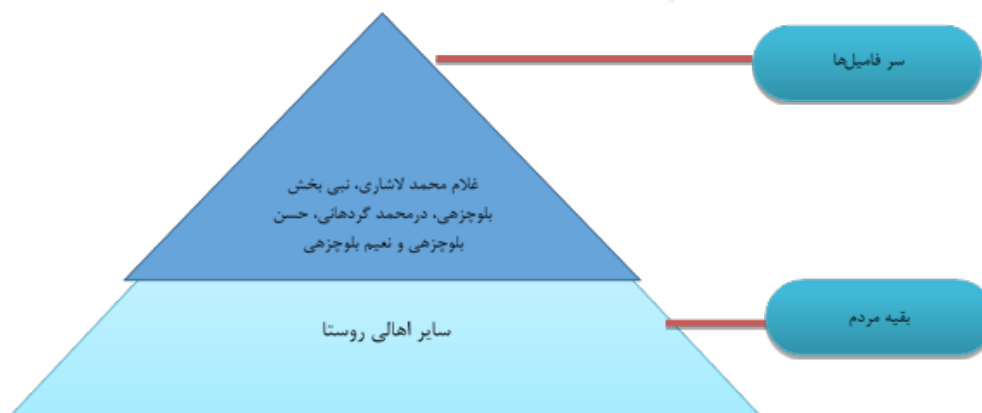
نتایج تحلیل "سرمایه اجتماعی" بغداد به کمک ترسیم هرم اجتماعی نشان داد بافت طایفه‌ای روستا همگن و یکدست است و طبقات اجتماعی وضعیت سلسله مراتبی ندارد. هیچ برخورد تاریخی یا فعلی که ناشی از مسائل طایفه‌ای باشد در روستا رخ نداده است. همه اهالی از طایفه بلوچ زهی بوده و سیستم طایفه‌ای موجود یکپارچه است. دو ریش سفید روستا یکی در محمد بلوچ زهی است که خود فعال اقتصادی، اجتماعی و اداری است و سرمایه بزرگی برای اثرگذاری بر مردم و بسیج اجتماع محلی برای اجرای برنامه اشتغال است. دیگری خیرمحمد بلوچ زهی است که اکنون در روستای هریدوک ساکن شده و در امور روستا تقریباً غیرفعال است (تصویر شماره ۴).

تأثیر گذاشتن بر عوامل تعیین‌کننده مدل داباموند از طریق؛ یارانه‌ها، سیاست‌های آموزش، سیاست‌های بازارهای سرمایه، ایجاد استانداردها و مقررات محلی (Naghavi & babaei, 2013). بُعد نهادی اگرچه در دل بُعد اجتماعی مستتر است (ابعاد سیاسی، فرهنگی و نهادی می‌تواند در قالب بُعد اجتماعی تحلیل شود و جداگانه هم می‌تواند بررسی و تحلیل شود)، اما در پژوهش حاضر به دلیل اهمیت مؤلفه‌های نهادی در اقتصاد روستا سعی شد بُعدی جداگانه تحت عنوان بُعد نهادی با مؤلفه‌های نقش نخبگان محلی، نقش مسئولین محلی (مولوی، معتمد، شورا و دهیار، مستندان نهادی اعم از طرح و برنامه‌ها، آیین‌نامه‌ها و غیره)، و نقش نهادهای سازمان‌های اجرایی در اجرای مقررات و برنامه‌ها (مستندات نهادی) بررسی و تحلیل شده است (تصویر شماره ۳). اینک نتایج مدل هفت سرمایه در قالب مدل رادار تحلیل و بر این اساس برنامه اقتصادی بغداد تدوین شد.

تصویر ۳. مدل هفت سرمایه- مبنایی برای تدوین برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زای روستایی. مأخذ: نویسندگان، ۱۳۹۷

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۴. مثلث طبقات اجتماعی برحسب نفوذ و اعتبار اجتماعی. مأخذ: نویسندگان، ۱۳۹۷

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

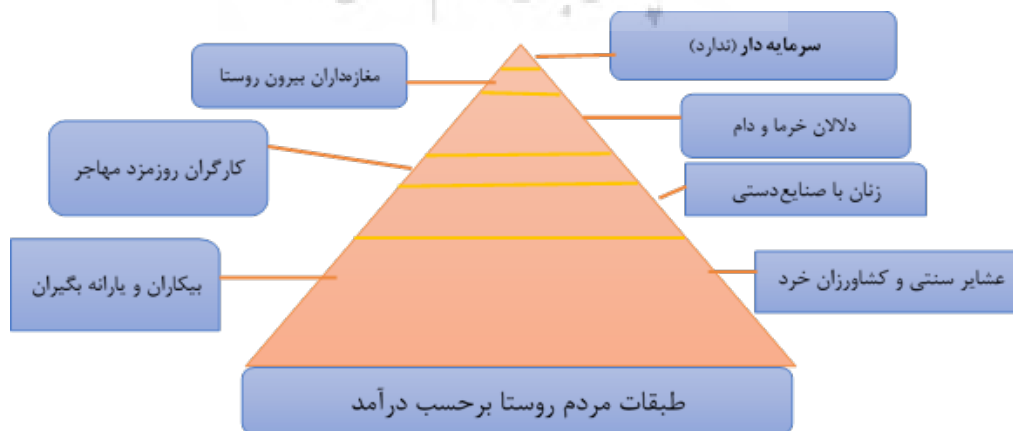
ترویج و نوآوری در مشاغل؛ فرآوری خرما؛ خیاطی؛ سکه دوزی؛ پلیواردوزی؛ و عرق‌گیری؛ همچنین تعداد ۴ وام اشتغال‌زایی خرد؛ و جلب حمایت‌های خیرین داشته است.

* تحلیل «سرمایه انسانی» روستای بغداد نشان داد به دلیل سابقه عشایری و دور بودن مردم از آموزش؛ انزوای جغرافیایی و دور بودن روستا از مراکز جمعیتی، دوری از راه‌ها تا ۱۰ سال پیش و همچنین ضعف ارتباطات تاریخی اهالی با بیرون از منطقه، از مسئله پایین بودن سواد و مهارت در سطح تحصیلات عالی و دانش فنی تخصصی رنج می‌برد. اما با این وجود در ۵ سال گذشته به یمن گذر محور بم - چابهار از محدوده روستا، تحصیل در دانشگاه و دبیرستان شروع شده است. از طرف دیگر به خاطر حضور فعالانه سازمان‌های میراث فرهنگی، منابع طبیعی و فنی و حرفه‌ای در روستا؛ تحولی اساسی در نظام آموزشی فنی و حرفه‌ای روستا توسط بعضی نهادهای مسئول ایجاد شده است. مهم‌ترین حوزه‌های آموزش فنی و حرفه‌ای در سال‌های اخیر در روستای بغداد عبارت‌اند از؛ خیاطی؛ عرق‌گیری (پونه و نعناع). سکه دوزی، سوزن‌دوزی و پلیواردوزی. گرچه تاکنون متأسفانه در نتیجه این آموزش‌ها اشتغالی ایجاد نشده است.

* تحلیل «سرمایه طبیعی» روستای بغداد نشان داد اقلیم روستا در تابستان نسبتاً گرم و خشک اما در پاییز تا بهار نسبتاً خنک است. پوشش گیاهی دره بغداد متراکم از کهور، کنار، چش و داز است و منظره زیبایی دارد. قله «کله قندی» زیبایی در مجاورت روستا به رنگ سفید و زرد وجود دارد که تماشای روستا و حتی منطقه اسپکه و دشت سیف‌آباد از بالای آن ممکن و بسیار جذاب است. روستا حتی در اوج خشکسالی‌ها از قنوت و چاهک‌های با آبدی نسبتاً خوب و در مجموع حدود ۱۰ لیتر در ثانیه برخوردار است.

طبقات جامعه برحسب وضعیت اقتصادی نیز شامل صاحبان مشاغل کشاورزی معیشتی و دامداری خرد، کارگران و بیکاران پارانه بگیر است که تقریباً در مجموع همگن هستند و در سطح پایین قرار دارند. ترتیب اهالی برحسب درآمد در شکل زیر به‌گونه‌ای است که هر چه به رأس هرم نزدیک می‌شویم درآمد بیشتر می‌شود (تصویر شماره ۵). مثلاً درآمد کارگران مهاجر از کشاورزان و عشایر روستا (فعالیت‌های کشاورزی و دامداری معیشتی) تا حدودی بیشتر است.

تحلیل مهاجرت روستا نیز نشان داد در ۵ سال اخیر ۹۶ نفر از اهالی روستا (۵۰ درصد جمعیت) مهاجرت‌های موقتی و دائمی داشته‌اند که از این میان؛ ۷۱ نفر بر اثر ازدواج و تحصیل بوده و ۱۸ نفر برای کارگری در مزارع کشاورزی مهاجرت کرده‌اند. از تجارب مثبت و موفق همکاری مردم روستا با ادارات همکاری با اداره آب و فاضلاب در احداث بند خاکی در بالادست روستا، همکاری اجرایی در ساخت مخزن آب شرب روستا، همکاری در قالب پیمانکار امانی و مردمی با منابع طبیعی جهت اجرای ۲ پروژه احداث هلالی در شمال روستا در اراضی ملی محور بم - چابهار، همکاری اجرایی در زمینه احداث سکوی ویژه پاتوق و اسکان گردشگران در باغات روستا، همکاری اجرایی (و تا حدی مالی) در زمینه نصب آب‌گرم‌کن‌های خورشیدی با اجرای اداره منابع طبیعی و همکاری مردم با یکدیگر در زمینه استخراج آب کشاورزی و لایروبی منظم سالیانه قنات و چاهک‌های آب روستا است. علاوه بر این روستا دارای صندوق توسعه پایدار روستایی و عضو تعاونی توسعه پایدار روستایی و منابع طبیعی لاشار است که هدف آن توانمندی اقتصادی - اجتماعی اهالی بوده و اهالی ماندگار در روستا تحت پوشش آن هستند. در سه سال اخیر کارکردهایی چون تشکل سازی اجتماعی، آموزش فنی و کاربردی به اهالی در ۶ حوزه؛

تصویر ۵. مثلث طبقات مردم روستای بغداد برحسب درآمد. مأخذ: نویسندگان، ۱۳۹۷

از انزوای جغرافیایی خارج می‌کند. چنین فرصت فضایی امکان جابه‌جایی و رفع معضل محدودیت توسعه فیزیکی روستا را نیز فراهم خواهد کرد. اماکن و فضاهای جدید امکان ایجاد بازارچه روستایی را فراهم نموده و مهم‌تر اینکه دسترسی روستا به بازارهای مصرف را فراهم کرده و در صورت جابه‌جایی و ساماندهی روستا در مکان جدید؛ شاهد رونق اقتصادی روستا خواهیم بود.

*** بررسی و نتایج تحلیل «سرمایه نهادی» روستا نشان داد** بغداد از نظر نخبگان و کارآفرینان محلی وضعیت متوسطی دارد. کارآفرینان محلی تاکنون نتوانسته‌اند مجوزهای بسته‌بندی و فرآوری محصولات خرمایی را دریافت کنند. علی‌رغم تلاش صندوق توسعه روستا اما هنوز برندسازی محصولات صنایع دستی انجام نشده است. ثبت تعاونی توسعه روستایی لاشار بعد از ۲ سال انجام گرفته، اما مجموعه مدیریتی این تعاونی و صندوق توسعه پایدار روستا در کسب مجوزها و برندسازی محصولات ناتوان است. افراد فعال اجتماعی روستا شامل نعیم بلوچ‌زهی و غلام‌محمد لاشاری هستند که پیگیر امور عمومی روستا هستند اما به نتایج اجرایی مشخصی نرسیده‌اند. همچنین وحیده بلوچ‌زهی و سمینه گردهانی در رهبری زنان روستا، آموزش‌های فنی و ترویجی برای زنان و ارتباط با سازمان‌ها نقش‌آفرینی دارند. دو ریش‌سفید روستا یکی در محمد بلوچ زهی است که هم فعال اقتصادی و هم فعال اجتماعی و اداری است. دیگری خیرمحمد بلوچ‌زهی است که اکنون در هریدوک ساکن شده و فعالیتی در روستا ندارد. روستا تحصیل کرده آکادمیک که در ادارات یا امور روستا حضور و فعالیت داشته باشد ندارد. تنها ۲ دانشجو در دانشگاه زابل و نیکشهر دارند و امید آینده روستا هستند. نهادهای محلی و مردمی مانند شورا و دهیار نیز اقداماتی مرتبط با اشتغال روستا انجام ندادند. نهادهای اسنادی مانند برنامه توسعه گردشگری روستا، طرح هادی، برنامه جابه‌جایی کالبد روستا، طرح ساماندهی بازار روستا و غیره تاکنون تهیه نشده است. عدم تهیه این طرح‌ها سبب گردیده ده‌ها فرصت شغلی که در استعداد بغداد نهفته است عملاً مغفول واقع شود و بی‌بهره بماند. درعین حال نهادهای سازمانی نیز در روستا اقدامات پراکنده‌ای (مفید و غیرمفید) انجام داده‌اند، اما چون در چرخه اقتصاد روستایی قرار نگرفته است می‌توان گفت سرمایه نهادی در روستا محقق نشده است. تحلیل نتایج برنامه‌های عمرانی و عملکرد سازمان‌ها نشان داد از ۵ طرح عمرانی روستا تنها پروژه نصب آب‌گرم‌کن خورشیدی فعال بوده و دیگر پروژه‌ها چون سکوه‌های گردشگری در باغات دره بغداد، بند خاکی، استخر کشاورزی و شبکه آب شرب یا ناقص بوده، یا تخریب شده و مورد استفاده مفید قرار نگرفته است. در مجموع بستر نهادی روستا هموار نیست، مجوزهای مورد نیاز فعالیت‌های اقتصادی کسب نشده و سرمایه اجتماعی اهالی اگرچه در بقیه حوزه‌ها بالاست اما در زمینه برقراری پیوندهای لازم و جلب حمایت و پشتیبانی از نهادهای دولتی و غیردولتی مسئول تاکنون این روند پاسخگو نبوده است.

*** نتایج تحلیل «سرمایه زیرساختی» نشان داد سرمایه** زیرساختی روستای بغداد بسیار ضعیف است. طبق سرشماری سال ۱۳۹۵ و مشاهدات میدانی؛ همه ۴۴ واحد مسکونی روستا فاقد اسکلت فلزی و بتنی است، همه مساکن دارای مساحت کمتر از ۱۰۰ مترمربع بوده و تقریباً ۹۸ درصد مساکن از چوب و گل و خشت و بلوک سیمانی ساخته شده است. تلفن همراه در روستا آنتن دهی آن ضعیف است و اغلب آنتن نمی‌دهد. اینترنت نیز آنتن ندارد و قابل دسترس نیست. مخزن آب شرب روستا و لوله‌کشی ایجاد شده اما چاه، تأسیسات و پمپاژ، و غیره فراهم نشده و شبکه آب شرب روستا فعال نیست. راه روستا از محور ترانزیتی شنی بوده و در بستر مسیل رودخانه طغیانی قرار دارد. مردم روستا بقیه خدمات شامل جایگاه سوخت بنزین، نفت و سیلندر گاز، صندوق پست، دفتر پیشخوان، پست‌بانک، و حتی خدمات بازاری و تأمین مایحتاج روزمره را از شهر اسپکه به‌عنوان مرکز بخش لاشار دریافت می‌کنند. از نظر خدمات خرده‌فروشی و مشاغل فنی و تأسیسات در روستا؛ تنها در بخش جدید روستا تنها ۲ مغازه خواروبارفروشی برای رهگذران ایجاد شده است و در حدی نیست که نیازهای مصرفی اهالی را تأمین کند، همچنین یک خیاطی در بخش قدیم روستا به‌صورت پاره‌وقت به رفع نیازهای مردم می‌پردازد. ترسیم درخت مشکلات روستا نیز نشان داد ریشه کمبود زیرساخت‌ها و ضعف سرمایه زیرساختی به کوهستانی بودن و منزوی بودن روستا، ضعف عملکردی سازمان‌هایی مانند آب و فاضلاب (به خاطر عدم تکمیل شبکه آب‌رسانی) و ناهماهنگی منابع طبیعی و بنیاد مسکن در زمینه جابه‌جایی روستا از دل کوه و مجاورت مسیل طغیانی به محل هموار و ایمن در مجاورت جاده ترانزیتی برمی‌گردد. از این رو در مجموع زیرساخت‌های روستا ضعیف است. ریشه‌یابی هر کدام متفاوت است که به‌طور خلاصه در تصویر شماره ۶ ارائه شده است.

*** بررسی و سپس نتایج تحلیل «سرمایه فضایی - مکانی»** روستای بغداد نیز نشان داد تا یک دهه قبل که محور ترانزیتی بم- چابهار ایجاد نشده بود روستا هیچ فرصتی از نظر فضایی- مکانی نداشت و کاملاً منزوی بود. اما اکنون با فعال شدن محور ترانزیتی بم- چابهار؛ فرصت‌های فضایی- مکانی زیادی در اختیار روستا قرار گرفته است من جمله؛ با جابه‌جایی روستا به محل جدید توپوگرافی روستا از ناهموار و کوهستانی با محدودیت اراضی آن هم اراضی در خطر سیلاب به توپوگرافی هموار، بدون محدودیت زمین آن هم اراضی مناسب و با تأثیرپذیری پایین از مخاطرات، موقعیت در دسترس هم به لحاظ ارتباطات فیزیکی و هم مجازی تغییر خواهد کرد، ارتباط بین روستا با فضاهای جغرافیایی شهری و روستایی بزرگ و کوچک استان و سایر استان‌ها متحول می‌شود و روابط فضایی که به کمک عنصر زیرساختی چون محور ترانزیتی ممکن شده فرصت‌های مناسبی پیش روی توسعه اقتصادی روستا قرار خواهد داد. به‌طوری‌که محور ترانزیتی؛ دسترسی فضایی روستا را محقق کرده و آن را

کشیده شده است و تقریباً ۳ و نیم هکتار است. مردم روستا پس‌انداز بانکی ندارند چون منابع بانکی را با می‌دانند و تنها یک سری حساب‌های قرض‌الحسنه در قالب پس‌انداز اعتباری خرد تحت مدیریت صندوق توانمندسازی اقتصادی - اجتماعی بغداد در بانک کشاورزی اسپکه دارند و مبلغ آن ماهانه بین ۵ تا ۲۰ هزار تومان است. به‌جز خیرمحمد بلوچ زهی بقیه اهالی در بیرون بغداد ملک و سرمایه‌ای ندارند و دارایی‌شان محدود به مسکن غیراستاندارد و باغات خرد و گله‌های کوچک دام است. درآمد اصلی‌شان از کارگری است. سرمایه اقتصادی موجود در روستا از دو نظر امکان ایجاد مشاغل جدید را دارد؛ یکی اصلاح نژادی دام، کیفی‌سازی و برندسازی مشاغل به‌ویژه صنایع دستی و محصولات خام و فرآورده خرمایی و دوم تأمین زنجیره ارزش به‌ویژه محصول خرما (جدول شماره ۱).

*بالاخره نتایج بررسی و تحلیل «سرمایه اقتصادی» روستای بغداد نشان داد اقتصاد روستای بغداد از نظر تولیدی به باغات نخل و گله‌های کوچک دام سبک وابسته است. از نظر غیرتولیدی نیز ۹۰ درصد مردان در حال حاضر کارگر هستند و باغداری و دام سبک شغل جانبی آن‌هاست که به هنگام مهاجرت مردان برای کار؛ نیروی کار خانوادگی از دام و باغات مراقبت می‌کند. در روستا ۹۰۰ نخل آبی و ۴۰۰ نخل دیم، ۳۲۰ رأس بز، ۱۵ رأس گوسفند، و تقریباً ۱۰۰ درخت انار و مرکبات در روستا وجود دارد که در سال ۱۸ تا ۲۵ تن خرما تولید شده و بازار فروش آن‌ها سردخانه داران هریدوک است. خرما درجه ۲ و ۳ نیز به مصرف احشام می‌رسد. بازار دام‌های روستا نیز مصارف داخلی و فروش در بازار محلی در شهر اسپکه و روستاهای پیرامون است. سرمایه مالی اهالی ضعیف است. اراضی کشاورزی روستا در اطراف رودخانه به‌صورت طولی

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۶. ترسیم درخت مشکل زیرساختی روستای بغداد. مأخذ: نویسندگان، ۱۳۹۷

جدول ۱. ظرفیت‌ها (فرصت‌ها و قوت‌ها) و مشکلات (ضعف‌ها و تهدیدها) طبق مدل هفت سرمایه.

الف - ظرفیت‌ها و مزیت‌های نسبی روستا برای ایجاد اشتغال (اعم از تولیدی و غیرتولیدی):

- ۱- آب قنوات و چشمه‌های روستا برای پرورش ماهی، ۲- ساماندهی آب روستا و اصلاح باغات روستا، ۳- فرآورده‌های خرمایی برای انسان، دام سبک، بوقلمون و زنبورعسل، ۴- گردشگری دره بغداد (اگروتوریسم و اکوتوریسم)، ۵- مهارت‌های فنی زنان در زمینه عرق‌گیری، خیاطی، سکه‌دوزی، سوزندوزی و فرآورده‌های خرمایی، ۶- بازارچه روستا در محل مجاورت محور ترانزیتی چابهار - بم، ۷- کوهستان بکر و خلوت و مراتع باز برای پرورش زنبورعسل، ۸- مراتع باز برای پرورش دام سبک بلوچی ۹- مزیت نسبی روستا در تولید انار و لیموترش.

ب- مسائل پیش رو برای بالفعل کردن ظرفیت و مزیت‌های روستا و ورود آن‌ها به چرخه اشتغال:

- ۱- نبود شبکه آبیاری منظم و کارآمد، ۲- نبود استخرهای بزرگ و متعدد پشتیبان آبیاری و آبیان، ۳- ضعف زیرساخت‌های راه آب شرب و اینترنت، ۴- عدم تهیه و اجرای طرح ساماندهی روستا و بازار روستا در محل جدید، ۵- عدم تهیه طرح اگروتوریسم و اکوتوریسم در روستا و انجام اقدامات پراکنده و ناکارآمد برای گردشگری، ۶- فقدان تسهیلات مالی هدفمند برای بازساخت اقتصاد روستا، ۷- ضعف دانش کاربردی مردان روستا در زمینه اصلاح نژاد دام و نوع محصول و بهبود ساختار مزارع.

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

مأخذ: بررسی‌های میدانی نگارندگان از ظرفیت‌ها و مزیت‌ها و مشکلات و محدودیت‌های زیرساختی روستای بغداد، ۱۳۹۷

بحث و نتیجه‌گیری

نتیجه‌گیری و ارائه بسته شغلی و پروژه‌های اشتغال‌زایی روستای بغداد

برحسب تحلیل یافته‌ها و جمع‌بندی از شاخص‌های مختلف، امتیاز هر کدام از سرمایه‌های هفت‌گانه در مدل رادار دربرگیرنده کارکردها و نتایج زیر است، (تصویر شماره ۷):

۱- سرمایه طبیعی روستا قوی هست زیرا منابع آب شیرین دائمی دارد که بدون هزینه پمپاژ قابل استحصال هستند. خاک روستا حاصلخیز است و رطوبت آن به‌طور طبیعی بالاست. هوای روستا خنک است، منظره طبیعی جذابی دارد و مزیت نسبی و رقابتی روستا برای تولید خرما و انار و لیموترش بالاست (نمره ۴/۵ از ۵).

۲- سرمایه اجتماعی روستا تا حدی بالاست زیرا همه اهالی از یک طایفه هستند و هیچ اختلافی ندارند. مردم در امور عمومی عمرانی و هم در امور باغات و دامداری و مسکن همکاری زیادی دارند. تنها مشکل روستا اعتیاد است که بیش از ۳۰ درصد مردان به آن دچار هستند به عبارتی طبق گفته شورا و دهیار روستا ۱۹ مرد دچار اعتیاد در روستا وجود دارد که با توجه به جمعیت ۹۶ نفری مردان ۷ سال به بالای روستا ۲۳/۹ درصد و با توجه به جمعیت ۶۳ نفری مردان ۱۴ سال به بالا؛ ۳۰/۲ درصد مردان روستا اعتیاد دارند.

۳- سرمایه فضایی - مکانی روستا در جایگاه فعلی روستا خیلی ضعیف است، اما در صورت جابه‌جایی روستا به محل پیشنهادی این پژوهش، این سرمایه نمره بالایی می‌گیرد. با این حال چون فعلاً روستا در محل اصلی باقی مانده؛ فرصت‌های فضایی - مکانی هدر رفته و روستا در انزوا و محرومیت قرار دارد (نمره فعلی ۲/۱). با جابه‌جایی روستا به محل جدید، توپوگرافی روستا از ناهموار و کوهستانی با محدودیت اراضی آن هم اراضی در خطر سیلاب به

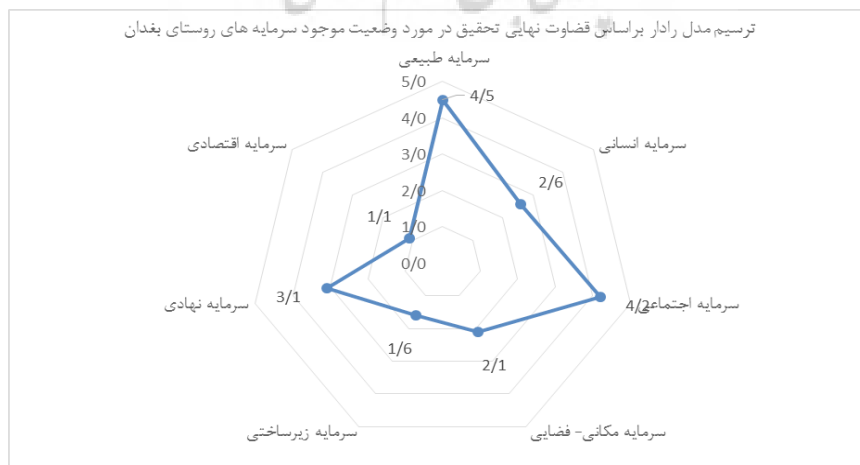
توپوگرافی هموار، بدون محدودیت زمین آن هم اراضی مناسب و با تأثیرپذیری پایین از مخاطرات، همچنین موقعیت در دسترس هم به لحاظ ارتباطات فیزیکی و هم مجازی تغییر خواهد کرد، ارتباط بین روستا با فضاهای جغرافیایی شهری و روستایی بزرگ و کوچک استان و سایر استان‌ها نیز متحول می‌شود و روابط فضایی که به کمک عنصر زیرساختی چون محور ترانزیتی ممکن شده فرصت‌های مناسبی پیش روی توسعه اقتصادی روستا قرار خواهد داد.

۴- سرمایه انسانی روستا به دلیل ضعف دانش آکادمیک مردان و زنان، ضعف مهارت فنی مردان و جابه‌جایی جمعیت جوان برای کارهای ساده و کارگری؛ پایین است (نمره ۲/۶)

۵- سرمایه زیرساختی روستا نیز بسیار ضعیف است. تنها زیرساخت روستا برخورداری ۸۰ درصد اهالی از برق است. شبکه آب شرب وصل نشده. مدرسه روستا در کانکس و در کنار رودخانه طغیانگر در زیر جنگل قرار دارد. به دلیل موقعیت فعلی روستا در نقطه کور، هزینه رفع مشکل تلفن همراه و اینترنت (که از نیازهای اصلی اشتغال و بازاریابی در حال حاضر است) هزینه‌بر است، از این رو امتیاز این سرمایه در روستا بسیار پایین است (نمره ۱/۶).

۶- سرمایه نهادی بغداد هم تا حدود زیادی ضعیف است چون هیچ نهاد و مستندات قانونی (سند توسعه چون طرح جابجایی، طرح هادی، طرح گردشگری و غیره) تهیه نشده و همچنین نهادهای سازمانی مجری قوانین و مستندات نهادی نیز عملکرد مؤثر و یکپارچه‌ای در روستا نداشته‌اند (نمره ۳/۱).

۷- سرمایه موجود اقتصادی روستای بغداد از نوع کشاورزی معیشتی، کارگری و فعالیت‌های غیررسمی و لذا بسیار ضعیف است (نمره ۱/۱). اما از دو نظر امکان ایجاد مشاغل جدید را دارد؛ یکی اصلاح نژاد دام و کیفی سازی و برندسازی مشاغل به‌ویژه صنایع دستی و محصولات خام و فرآورده خرمایی دوم تأمین زنجیره ارزش به‌ویژه محصول خرما.

تصویر ۷. نتایج مدل رادار بر اساس داده‌های حاصل از مدل هفت سرمایه در روستا. مأخذ: نویسندگان، ۱۳۹۷

چون افتخاری و آقایی (۲۰۰۸)، رضوانی و همکاران (۲۰۰۸)، مجتبی قدیری معصوم و همکاران (۲۰۱۰)، رکن‌الدین افتخاری و همکاران (۲۰۱۰)، بر نقش سرمایه نهادی، انسانی و فضایی تأکید داشته‌اند. درعین حال جینتی و همکاران (۲۰۱۰) و شهرمادی و همکاران (۲۰۱۹) بر نقش عامل نهادی و راسخی و همکاران (۲۰۱۸) بر عامل فضایی- مکانی در حوزه اشتغال، کسب‌وکار و کارآفرینی تأکید داشته‌اند.

درنهایت بر اساس جمع‌بندی مدل هفت سرمایه در این پژوهش و بر اساس مزیت‌ها و محدودیت‌های روستای بغداد بسته پیشنهادی مشاغل برای تحقق اقتصاد پایدار بغداد ارائه شده است. گرچه طبق سرشماری ۱۳۹۵؛ با توجه به اینکه بیکاران روستا ۶ نفر و شاغلین ۳۵ نفر هستند، بررسی دقیق میدانی و با شاخص‌های اشتغال پایدار نشان داد تنها دو نفر از اهالی شغل با درآمد بالای ۷۰۰ هزار تومان دارند و بقیه فعالیت‌ها که در سرشماری شغل محسوب شده‌اند، درآمدزا نیست. برنامه اشتغال پیشنهادی روستا در جدول شماره ۲ ارائه شده و اقدامات مسئولین و مردم و بخش خصوصی برای منابع محیطی که در جدول شماره ۳ آمده است، می‌تواند روستا را به اشتغال مطلوب برساند.

درواقع می‌توان نتیجه گرفت بر اثر بالفعل نشدن فرصت‌های پنهان در هفت سرمایه فوق؛ اشتغال پایدار و تولید مستمر سرمایه مالی بغداد عملاً محقق نشده است. اکنون می‌توان پیش‌نیازها و پیشران‌های اشتغال بغداد را تبیین و سپس برنامه شغلی روستا را در یک چشم‌انداز ۱۰ ساله تدوین نمود. طبق نتایج ماتریس نیازسنجی اقتصادی؛ اولویت‌های زیرساختی اقتصاد روستای بغداد به شرح ذیل قابلیت تحقق خواهند داشت:

۱- جابه‌جایی روستا و اجرای طرح هادی و ساماندهی بازار روستا، ۲- ایجاد استخر بزرگ پشتیبان برای ذخیره آب مزاد قنوات در زمستان برای آبیاری باغات در تابستان، ۳- فرآوری خرما و محصولات دامی، ۴- طرح تسهیلتگری و پشتیبان (B.D.S) جهت انگیزش اجتماعی، تأمین زنجیره پیشین و ایجاد و تکمیل زنجیره ارزش. ۵- اجرای طرح آبیاری قطره‌ای.

انطباق نتایج تحقیق حاضر با تحقیقات پیشین نشان داد منابع و مؤلفه‌های موردنیاز و مؤثر بر اشتغال روستاییان که در مدل هفت سرمایه در این پژوهش ارائه شده، بعضاً در تحقیقات دیگر محققان هم تا حدودی وجود دارد، منتها یکپارچه نشده و هر کدام بر بعضی از ابعاد آن تأکید بیشتری دارند. چنانکه صاحب‌نظرانی

جدول ۲. طرح‌های پیشنهادی اشتغال‌زای روستای بغداد.

عنوان طرح	حجم فعالیت	سرمایه‌گذاری موردنیاز (میلیون تومان)	میزان اشتغال
مغازهداری، نمایشگاه و بازارچه روستا	۱۰ باب	۶۰۰	۱۰
کشت تلفیقی و اصلاح‌شده باغی، زراعی و دارویی	کل مزارع	۱۶۰	۱۶
پرورش آبزیان سردابی	۳ استخر	۶۰	۲
صنایع‌دستی تلفیقی و بازارپسند	طبق نیاز کارخانه‌های پوشاک	۱۰۰	۲۰
زنبورداری	۱ واحد زنبورداری ۴۰ کندویی	۳۰	۱
گردشگری	نامحدود	۵۰	۲
فرآوری خرما، عرق‌گیری	کل خرمای درجه ۳ و ۴ روستا	۲	۲
خیاطی (محلی و تلفیقی با صنایع‌دستی)	۱ واحد زنانه و ۱ واحد مردانه	۸	۱
پرورش بوقلمون	۲ گله ۵۰ رأسی	۱۰	۲
پرورش شتر	۱ گله ۵ تا ۱۰ نفری	۳۰	۱

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

مأخذ: دیدگاه کارشناسی نگارندگان مبتنی بر تحلیل یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۷

جدول ۳. اولویت‌بندی اقدامات سازمانی برای بهره‌برداری از منابع آب و حفاظت از محیط‌زیست روستای بغداد.

برنامه برای فاز ۱ و اولویت یک	برنامه برای فاز ۲ و اولویت دوم
اصلاح تخصیص‌ها توسط آب منطقه‌ای	رعایت الگوی کشت و آبیاری مناسب
ایجاد سازه‌های بومی جمع‌آوری و نگهداری آب	ممانعت از برداشت غیرمجاز توسط پمپ و رعایت حریم بین چاه‌ها
توسعه کشت‌های گلخانه‌ای	تبدیل کانال و نهرهای آبرسانی از خاکی به بتنی و انتقال آب با لوله
توسعه نیروگاه‌های خورشیدی	اصلاح تخصیص‌ها توسط آب منطقه‌ای
گرایش از پرورش دام پرآب بر (گاو و گوساله) به کم آب‌بر (دام‌های سبک و اصلاح‌نژادشده)	استفاده تلفیقی پایدار از منابع آب‌های سطحی و زیرزمینی
_____	گرایش از پرورش طیور پرآب‌بر (مرغ) به طیور کم آب‌بر (بلدرچین)

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

مأخذ: دیدگاه کارشناسی نگارندگان مبتنی بر تحلیل یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۷

اشتغال‌زایی روستایی استان سیستان و بلوچستان» است که توسط دانشگاه سیستان و بلوچستان و با کارفرمایی سازمان برنامه‌و بودجه استان اجرا شده و از تمامی کسانی که در انجام این پژوهش به نویسندگان کمک کرده‌اند نهایت سپاس و تشکر را دارم.

در نهایت برحسب نتایج تحقیق پلکان تحول مشاغل روستای بغداد در چشم‌انداز ۱۰ ساله ترسیم شد (تصویر شماره ۸).

تشکر و قدردانی

این مقاله مستخرج از طرح «برنامه توسعه اقتصادی و

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۸. پلکان تحول و ترقی مشاغل روستای بغداد در چشم‌انداز ۱۰ ساله. مأخذ: نویسندگان، ۱۳۹۷

References

- Alidost, Somayeh, Lashkar-ara, Farhad and Hosseini, Seyyed-jamla (2012). Prioritization of Barriers to Entrepreneurship Development in Rural Women in Garmsar County, National Conference on Entrepreneurship Management and Knowledge Based Businesses; Nov. 23, 2012, Three Centers of Entrepreneurship, Development of Technology Units and Relations between Industry and Society and Civillas. (In Persian)
- Anabestani, Ali Akbar and Ahmadzadeh, Sahar (2012). Investigating the relationship between spatial and spatial characteristics and factors affecting women's participation in rural society (Dzerab rural district, Mashhad), *Journal of Geography and Environmental Studies*, Volume 1, Issue 2, Pages 112-95. (In Persian)
- Bethke, L., Good, J., & Thompson, P. (1997). *Building Capacities for Risk Reduction*. 1st Edition, Disaster Management Training Programme, DHA.
- Faraheni, Hossein, Rasoolinia, Zakieh and Sedghi, Zahra (2014). Effective Factors on the Growth of Entrepreneurship in Rural Areas Case: Jaberansar Village in Abdanan City, *Journal of Rural Space Economics*, Year 3, Issue 3, Successive 9, Pages 16-1. (In Persian)
- Farajisabkbar, H., S. A. Badri, H. Sojjasi, T. Sadeghloo, & A. Shadadi, khjehasgkr (2011). Prioritize the development of entrepreneurship in rural areas using techniques Prometea (Mzalh case Khoda village near the central city of Zanjan), *Human Geography Research*, No. 75, pp. 568-53. (In Persian)
- Foong, K., and Yorston, R (2003). *Human capital measurement and reporting: A British Perspective*, London Business School.
- Ghadiri Masoomsh, Mojtaba, Zianooshin, Mohammad Mehdi and Khorasani, Mohammadamin (2010). Economic Sustainability and its Relationship with Spatial Spatial Properties: A Case Study of Villages of Kohin Village, Kaboodar Azan, *Journal of Rural and Development*, Vol. 13, No. 2, Pages 29-1. (in Persian).
- Hall, Anthony and Mijley, James (2009). "Social Policy and Development", translated by Mehdi Ebrahimi and Alireza Sadeghi, Society Publications. Theologians, Tehran, 425.
- Hashimi, Seyyed Saeed, Motie Langroudi, Seyyed Hassan, Ghadiri Masoomsh, Mojtaba, Rezvani, Mohammad Reza and Moghimi, Seyyed Mohammad (2011). Explaining the role of Islamic Jihad in rural entrepreneurship development (Bahabad, Yazd Province), *Quarterly Journal of Research Rural*, Year 2, Issue 1, pp. 114-93. (In Persian)
- Heidari Sarban, wakil (2013). Investigating the Factors Affecting Farmers' Empowerment in Ahar County Villages, *Quarterly Journal of Geographic Space*, 13, s 41, pp. 170-157. (In Persian)
- Heidari Sarban, wakil and majnooni Tootatkhani, Ali (2017). explaining the role of information and communication technology (ICT) about social capacity of rural areas (case study: Meshgin-Shahr city), *human settlements planning studies*, 12(2), pp. 283-267. (In Persian)
- Hosseini, Gh., & Fallai, H. (2017). [Factors Affecting the Development of Rural Entrepreneurship: A Case Study on the Rural Areas of Manoojan County (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 8(1), 22-37. <http://dx.doi.org/10.21859/jjr-08012>.
- Jeanette S. Martina, Milorad Novicevich, (2010). Social entrepreneurship among Kenyan farmers: A case example of acculturation challenges and program successes, *International Journal of Intercultural Relations* 34 482-492.
- Larsen Ray. (2015). *Community Empowerment & Technology Developments*, IEEE Smart Village Co-Chair.
- Molae Hashjin, Nasrallah (2007). An Analysis of the Reviewing Requirements for Rural Development Planning Policies in Iran, *Ahar Geographic Magazine*, Seventh Year, No.17,40-20.
- Naghavi, Mir-Ali and Babaei, Ali (2013). Evaluation of Rural Economic Development Policy from a Regional Point of View on Government Policies in Iran, *Quarterly Journal of Rural Studies*, Vol. 4, No. 3, pp. 479-451 (In Persian).
- oliyaei, Mohammad Sadegh (2011). Causes of rural development in Iran from the perspective of human capital and social capital: Divandareh city, *Geography Magazine*, New Volume, No. 30, pp. 161-146 (In Persian).
- Rasekhi, Behrouz (2003). Summary of articles of the Congress on Rural Development, Challenges and Perspectives, Iranian Institute of Rural Development. (In Persian)
- Rasekhi, B., Ghanbari Movahed, R., & Alibayghi, A. (2018). [Comparative analysis of agricultural entrepreneurship in rural and urban areas of Kermanshah province (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 9(3), 346-359, <http://dx.doi.org/10.22059/jrur.2017.228470.1071>
- Rezaei Sartzhnisy, Pejman (2003). Evaluation of the Rural Development Status in Social-Economic Development Plans Before and After the Revolution, Collection Summary of the Congress on Rural Development Challenges and Perspectives, Iranian Rural Development Publishers. (In Persian)
- Rezvani, M. R., & M. Najarzadeh, (2008). Analysis of ground, entrepreneurial development of rural villagers in the process (case study, its villages south of the city of Isfahan, *Journal of Entrepreneurship*, First year, second number, pp161-182. (In Persian)
- Rokneddin Eftekhai, A., H. Sojjasi, M. R. Razavi, (2010). Agricultural entrepreneurship development strategies in rural areas: A case study village's city Khodabande, *Rural Development Quarterly*, Vol. 13, No. 3, pp 29-1. (In Persian).
- Rokneddin Eftekhai, A, Aghayari Hair, M (2008). Levels of Rural Development Sustainability, Case Study of Hir District, *Geographic Research*, No. 16 (in Persian).
- Salmani, Mohammad rezvani, Mohammad Reza; Pourtaheri, Mehdi, Wiszi, Farzad (2011). the role of seasonal labor migration in rural household livelihoods (Sarvabad city, Kurdistan province). *Human Geography Research*, No. 77. Pages 140-120. (In Persian).
- Sayyed AliPoor, Seyed Khalil, Paydar, Abuzar and Sadeghi, Khadijeh (2014). A Modeling of Strategies for Realizing Sustainable Economics with Emphasis on Sustainable Security in Rural Areas (CSP Jazmurian-Southern Kerman), *Geography and Development Magazine*, 44 (Volume 14). 63-45). (In Persian)
- Shahmoradi, M., Ehsanifar, T., Farahmand, F., Rostami, F., & Sahraie, M., (2019). [Surveying the Challenges in Realiza-

tion of Rural Women's Business Ideas (Persian)]. Journal of Rural Research, 9(4), 552-563, <http://dx.doi.org/10.22059/jrr.2018.261886.1265>.

Sharifzadegan, Mohammad Hossein (2003). Planning and Causes of Reducing the Effectiveness of Development Plans in Iran, Quarterly Journal of Agricultural Economics and Development, 11, 43 and 44, Ministry of Jihad-e-Sazandegi publications, Tehran. (In Persian)

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی